

2022-12-08

Arbetsmarknadsdepartementet

Martine Syrjänen Stålberg
087829124
martine.syrjanen@tco.se

De regionala skyddsombudens roll i arbetsmiljöarbetet

Värdet av förebyggande arbete och allas rätt till en god arbetsmiljö, SOU 2022:47

A2022/01193

TCO har beretts tillfälle att inkomma med yttrande gällande remissen ”De regionala skyddsombudens roll i arbetsmiljöarbetet”, SOU 2022:47, och inkommer härmed med följande yttrande. TCO har medverkat i utredningens referensgrupp och därmed även inkommit med synpunkter under utredningens gång.

Sammanfattning

Utredningsförslagen omfattar flera olika delar, bland annat om regionala skyddsombudens (RSO:s) tillträdesrätt till fler arbetsplatser, höjning av anslaget till RSO-verksamheten och om RSO:s roll i bekämpandet av arbetslivskriminalitet.

TCO är positivt till flertalet av utredningens förslag och det framgår nedan vilka förslag som tillstyrks.

Allmänt om RSO

TCO har ett grundmurat förtroende för och ger sitt stöd till RSO-verksamheten. TCO har som utgångspunkt att de arbetsgivare som vill få stöd och hjälp av skyddsombud/arbetsmiljöombud för att kunna leva upp till arbetsmiljölagstiftningen också ska få det. Eftersom det inte finns skyddsombud och skyddskommittéer på alla arbetsplatser behövs RSO som ett viktigt komplement i arbetsmiljöarbetet på den svenska arbetsmarknaden.

TCO ser därför med tillfredsställelse att utredningen – efter genomgång av samtliga förbunds RSO-verksamhet – bland annat kommit fram till att RSO-verksamheten är ändamålsenlig och att RSO har en central roll i arbetsmiljöarbetet. Det konstateras att RSO ger stöd till målgrupperna samt att verksamheten är kostnadseffektiv utifrån de givna förutsättningarna. Utredningen slår vidare fast att RSO bidrar till de övergripande samhällsmålen om en tillfredsställande arbetsmiljö och att de har en central roll i mindre arbetsplatsers arbetsmiljöarbete.

Utredningen beskriver också på ett vederhäftigt sätt de faktorer som medverkar till den bedömningen, bland annat att kostnaderna är rimliga i förhållande till den nytta som RSO gör. Det framhålls dessutom att det är ett begränsat problem att RSO missuppfattar sin roll och att det i förekommande fall löses genom dialog inom förbunden eller mellan berörda parter.

Utredningen ger en utmärkt genomlysning av hur omfattande, mångsidigt och komplext RSO:s arbetsmiljöarbete är. I RSO-uppdraget ingår bland annat att företräda, främja, skydda och samverka. Man kan också konstatera att RSO levererar mot arbetsmiljöstrategin och dess nollvision mot olyckor, skador och arbetsrelaterad ohälsa.

TCO vill poängtera vikten av att det är just fackförbunden själva som utser RSO. Bland annat Vårdförbundet vittnar om att det är en framgångsfaktor och av stort värde att just dessa professioner besöker arbetsplatser, eftersom RSO-besöken ofta föranleds av arbetsmiljöfrågor kopplade till att anställda känner sig förhindrade att utöva sitt yrke på ett hälsosamt sätt. RSO har både yrkes- och branschmässiga kunskaper och erfarenheter. Ett RSO utsett av ett fackförbund har dessutom lätt att förstå de bärande tankarna bakom samverkan.

Vad gäller effektutvärderingen, konstaterar utredningen att det inte är beräkningsbart/kvantifierbart att mäta de skador, olyckor och sjukdomar som inte inträffat. Det överensstämmer med TCO och förbundens uppfattning. Det proaktiva, förebyggande och olycksavvärjande arbete som RSO levererar är svårt att mäta på annat sätt än på ”goda exempel”-nivå.

Sammanfattningsvis konstaterar utredningen att befintlig RSO-verksamhet uppnår syftet, att RSO:s uppdrag är ändamålsenligt och att RSO har en avgörande uppgift till stöd för både chefer och skyddsombud så att arbetsmiljön blir tillfredställande och arbetsmiljökunskap tillförs småföretagen. Verksamheten har en bärande funktion vad gäller att förebygga arbetsmiljörisker och åtgärda brister i arbetsmiljön. Genom att följa upp och utveckla arbetsmiljöarbetet är RSO-verksamheten en väsentlig del i att underlätta arbetet för bättre arbetsmiljö på mindre arbetsplatser.

TCO delar utredningens bedömning att den samlade RSO-verksamheten uppnår verksamhetens syfte på ett ändamålsenligt sätt.

Utökad tillträdesrätt för RSO (10.3.1)

Utredningen föreslår en utökad tillträdesrätt för RSO, i syfte att uppnå en bättre arbetsmiljö på hela arbetsmarknaden. Det föreslås att kravet att det ska finnas medlemmar på arbetsstället tas bort, vilket innebär att det blir möjligt att utse RSO i alla verksamheter som saknar skyddskommitté men

där arbetstagarorganisationen normalt tecknar avtal. Det är en logik som sammanfaller med hur lokala skyddsombud utses.

TCO anser att en utökad tillträdesrätt med koppling till kollektivavtal kan vara viktig för att möta utmaningarna i en förändrad arbetsmarknad inom flera branscher. Det är viktigt med jämlika arbetsförhållanden så att arbetsmiljön inte ska behöva vara sämre på vissa utsatta arbetsplatser.

För att RSO-verksamheten ska kunna ta sig an ett utökat uppdrag är det emellertid viktigt att roller och ansvar mellan myndighet och parter är tydliga, att en bred samsyn mellan parterna finns och att samverkan mellan parterna är välfungerande. En utökad tillträdesrätt får inte innebära att ansvar förskjuts från staten till parterna eller att de RSO:s roll förändras. Skyddsombudens roll ska fortsätta utgå ifrån samverkan. Förslaget bör ligga till grund för fördjupade samtal mellan arbetsmarknadens parter.

RSO och arbetslivskriminalitet (10.3.2)

TCO delar utredningens uppfattning att arbetslivskriminalitet är allvarligt och behöver bekämpas kraftfullt och på flera arenor samtidigt.

TCO anser dock inte att det är lämpligt att kombinera RSO:s uppdrag och roll med att aktivt bekämpa annan arbetslivskriminalitet än den arbetsmiljömässiga. Detta bland annat därför att det inte går ihop med uppdragets samverkande förhållningssätt och skulle sannolikt försvåra uppdragets förutsättningar och motverka att RSO kan utföra sitt uppdrag enligt 6 kap. arbetsmiljölagen.

Därutöver kan involvering i frågor om arbetslivskriminalitet som ligger utanför arbetsmiljöområdet innebära större risker för RSO på individnivå ur ett hot- och våldsperspektiv än för myndighetspersoner i allmänhet.

Ökat statligt anslag till RSO-verksamheten (10.3.3)

Utredningen föreslår att det statliga anslaget till RSO-verksamheten successivt höjs med 10 miljoner årligen under en treårsperiod, totalt med 30 miljoner kronor.

TCO vill inledningsvis slå fast att det statliga bidraget är ett avsteg från principen att arbetsgivarna själva ska bära kostnaderna för arbetsmiljö och skyddsverksamheten. Eftersom fackförbunden är måna om att arbetsplatser ska ha en tillfredsställande arbetsmiljö, lägger många förbund mycket tid och pengar själva – i egeninsats – på skyddsronder, riskbedömning, rehabiliteringsstöd, kontakter med Arbetsmiljöverket och samverkan med arbetsgivare.

TCO välkomnar förslaget om att höja statsbidraget till RSO. Men vill tillägga att TCO:s medlemsförbund tillskjuter redan i dag ca 50 % av egna medel till sin RSO-verksamhet. Detta huvudsakligen på grund av att

arbetsmiljöbehoven är så stora på landets mindre arbetsplatser. De statliga medlen har dessutom legat i stort sett på samma nivå under flera år. TCO vill därför i detta sammanhang betona att en större höjning av statsbidraget hade kunnat avbörda fackförbunden från att själva bekosta en så stor del av RSO-verksamheten, vilket hade varit mycket positivt.

I detta sammanhang vill TCO och TCO:s medlemsförbund framhålla att det inte enbart är antalet arbetsställen som omfattas av verksamheten som påverkar resursbehovet, utan även arbetsmiljöfrågornas karaktär. Risker och brister i den organisatoriska och sociala arbetsmiljön måste till exempel aktivt förebyggas för att inte leda till ohälsa för tjänstemännen. Det är i regel svårare och mer tidskrävande att arbeta med organisatoriska och sociala arbetsmiljöproblem än att arbeta med fysiska arbetsmiljöproblem. Det beror bland annat på att brister i den organisatoriska och sociala arbetsmiljön är svårare att upptäcka och åtgärda och dessutom är arbetsgivares kunskaper om dessa frågor ofta bristfällig.

Av fackförbundet Unionens arbetsmiljöombud uppger 70 % att arbetsgivaren har bra eller mycket bra kunskaper om riskerna i den fysiska arbetsmiljön, medan knappt 45 % uppger att arbetsgivaren har motsvarande kunskapsnivå gällande riskerna i den psykosociala arbetsmiljön.

Som en del av RSO-verksamheten måste kunskap om detta byggas upp hos arbetsgivare och arbetstagare och RSO måste lägga stort fokus på att få till stånd en god dialog, en välfungerande lokal samverkan och en systematik i arbetsmiljöarbetet. Det är helt centrala förutsättningar för att organisatoriska och sociala arbetsmiljörisker ska kunna hanteras framgångsrikt. Ett sådant arbetssätt är viktigt för RSO-verksamheten inom tjänstemannasektorerna och dessutom tillitsskapande. Det blir därför gynnsamt i det fortsatta förebyggande arbetet mot ohälsa på arbetsplatsen, men det kräver mycket tid och resurser.

Arbetsmiljöfrågorna på tjänstemännens arbetsplatser medför behov av en tillräckligt resurssatt RSO-verksamhet, i synnerhet för att stötta det förebyggande och främjande arbetet.

TCO tillstyrker att det statliga anslaget till RSO-verksamheten höjs.

Frågor relaterade till Arbetsmiljöverket (10.3.4–10.3.6)

Utredningen föreslår även några åtgärder som är kopplade till Arbetsmiljöverket.

Det gäller för det *första* ett förslag om att verket bör fortsätta att utveckla och tillhandahålla anpassad information om förutsättningarna för arbetsmiljön i små verksamheter.

Utredningen anger att syftet med förslagen är att systemet blir mer anpassat till småföretags villkor i olika branscher samt att den ekonomiska rapporteringen bättre kan anpassas till småföretagen och inkludera insatser gällande psykosociala och organisatoriska arbetsmiljörisker.

TCO tillstyrker förslaget om att regeringen ska ge Arbetsmiljöverket ett återrapporteringskrav om att redovisa de informationsinsatser som riktas mot små företag. Små företag finns inom alla branscher och de centrala parterna på arbetsmarknaden arbetar redan i dag med särskilt inriktat stöd till de lokala parterna i mindre företag.

Parternas samråd med Arbetsmiljöverket om insatser för små företag kan ytterligare förstärka och höja nivån på detta arbetsmiljöarbete.

Utredningen föreslår för det *andra* att Arbetsmiljöverket bör fortsätta att utveckla informationsutbyte med branschaktörer.

TCO tillstyrker att Arbetsmiljöverkets uppgift att samråda med arbetsmarknadens parter, andra organisationer och myndigheter fortsatt utvecklas. Det är dock viktigt att Arbetsmiljöverkets, andra myndigheters och parternas respektive roll, ansvar och befogenhet är tydliga.

För att sådan tydlighet ska uppnås förutsätts att informationsutbyte och samråd fungerar.

För det *tredje* föreslår utredningen att redovisningen av RSO-verksamheten behöver moderniseras

TCO ställer sig positivt till att Arbetsmiljöverket ges i uppdrag att, i samråd med de fackliga centralorganisationerna ta fram en ny modell för redovisning av RSO-verksamheten.

TCO instämmer i att redovisningen bör vara rättvisande, relevant och möjlig att anpassa efter viktiga förändringar på arbetsmiljöområdet. Redovisningen är viktig för verksamhetens legitimitet och behöver samtidigt utformas så att den administrativa uppgiften inte tar onödiga resurser från förbättringsarbetet på arbetsplatserna, i form av RSO-verksamheten.

TCO tillstyrker förslagen.

Avslutande kommentar om samverkan och roller

Både Arbetsmiljöverket och arbetsmarknadens parter utgör en helhet i arbetet för sunda, säkra och bra arbetsmiljöer men har olika roller och ansvarsområden. Arbetsmiljöverket kan aldrig ta över eller fylla arbetstagarnas företrädares roll och uppdrag, på samma sätt kan RSO inte ta

över myndighetens roll och uppdrag. Samverkan är, som utredningen konstaterar, en av grundpelarna i arbetsmiljöarbetet. TCO instämmer i utredningens slutsats om att ett välfungerande arbetsmiljöarbete bygger på en tillitsfull samverkan mellan parterna.

Parterna på central, bransch- och arbetsplatsnivå tar i dag ett stort ansvar för efterlevnaden av arbetsmiljöregelverket och utvecklingen på området. Arbetsmiljölagen skapar ett ”vad” och parterna utvecklar och förvaltar det ”hur” som gör att regelverket blir en del av det dagliga arbetet på arbetsplatserna. Som en följd av parternas arbete kan arbetsmiljölagen tillämpas på arbetsplatserna med liten inblandning av Arbetsmiljöverket.

Att parterna tar ansvar för den praktiska tillämpningen av regelverket och hur samverkan sker gynnar såväl arbetsgivare som arbetstagare. Det skapar löpande och proaktiv problemlösning som motverkar tvister och förbättrar både arbetsmarknadens funktionssätt och arbetslivet i stort. Parternas förebyggande och gemensamma arbetsmiljöarbete är avgörande för att uppnå övergripande samhällsmål som exempelvis ett hållbart, längre arbetsliv och minskad ohälsa.

I många fall löses samverkansfrågor genom en öppen och respektfull partsdialog, och uppstår oenighet i fråga om ett arbetsmiljöombuds uppgifter hanteras frågan i förhandling mellan parterna. Parterna har ett ansvar och ett gemensamt intresse av att lyfta och försöka lösa möjliga problem med varandra. I allmänhet fungerar samverkan i arbetsmiljöfrågor väl på många områden och nivåer.

TCO ser alla möjligheter att hitta konstruktiva lösningar på de partsfrågor som lyfts i utredningen. TCO verkar för en god partsdialog och ordning för hantering av såväl frågor som arbetsgivare har, som de frågor arbetstagarparter har.

Therese Svanström
Ordförande

Martine Syrjänen Stålberg
Utredare arbetsmiljö